

sitet, som nu, dersom ikke de ved Krigsskadeserstatningen fremkaldte Omsætninger havde givet den saa rigelig Næring. I England og Frankrig er der ikke forefaldet nogensomhelst lignende Kalamitet af saadan Udstrækning og Varighed.»

Nationaløkonomisk Forening

afholdt Møde Torsdagen d. 9 April. Professor Frederiksen ledede Forhandlingerne og gav først Ordet til

Professor Scharling, der meddelte, at det af Foreningen nedsatte Udvalg, der skulde overveje, hvad der fra Foreningens Side kan gøres for at udbrede nationaløkonomisk Kundskab, nu har afgivet sin Betænkning, hvilken lyder saaledes:

«Undertegnede Udvalg, der af Nationaløkonomisk Forening er bleven nedsat for at overveje, hvad der fra Foreningens Side kan gøres for at udbrede Kundskab til Økonomien i videre Kredse, har ment at burde tilraade Foreningen Følgende:

1) At udsætte en Pris af 1000 Kroner for en letfattelig Lærebog i Nationaløkonomiens Theori (af Størrelse ikke over 10 Ark) tjenlig saavel til Undervisning som til Selvstudium og med Exempler hentede saavidt muligt udelukkende fra hjemlige og almen kjendte Forhold. — Til Udarbejdelse af en slig Lærebog foreslaas at give en Tidsfrist af omtrent $\frac{3}{4}$ Aar, altsaa til 1 Januar 1875, hvorhos der strax foreslaas nedsat en Bedømmelseskomite paa 5 Medlemmer.

2) At indbyde til Affattelse af populære Afhandlinger, for hvilke Foreningen lover at betale et rundeligt Honorar for at lade dem udgive og sælge til muligst billig Pris.

3) At tilbyde et passende Anerkjendelsesbevis til saadanne Lærere eller Skolebestyrere, som godtgjøre at have i en Tid af mindst et Aar bestræbt sig for at bibringe Disciplene Kjendskab til Samfundshusholdningens Grundsatninger.

For saa vidt det endvidere er bragt under Forhandling; om man ikke burde forsøge periodisk at afholde almindelige danske nationaløkonomiske Møder — i Lighed med de skandinaviske — i forskjellige Provinskjøbstæder, har der vel ikke kunnet opnaas Enighed herom, men idet Udvalget i sin Helhed dog anser det for muligt, at offentlige Møder — saavel i som udenfor Kjøbenhavn — kunne virke til Sagens Fremme, har det ment, at Bestyrelsen bedst vil kunne skjønne, hvad der i saa Henseende og særlig med Hensyn til Tid og Sted maatte være praktisk.

Kjøbenhavn d. 20 Marts 1874.*)

Marius Gad. M. Goldschmidt. Alb. Kaarup.
Morits Levý. Ch. Shaw. Will. Sharling.»

Prof. Scharling tilføjede, at man til den nævnte Bedømmelseskomité havde tænkt at foreslaa d'Hrr. Bureauchef Falbe Hansen, Professor Scharling, Etatsraad, Nationalbankdirektør Levý, Forfatteren Goldschmidt og Grosserer Kaarup, samt til Suppleanter Prof. Frederiksen og Fuldmægtig Castberg.

Prof. Frederiksen bad derpaa om Foreningens Bemyndigelse til at Bestyrelsen træder i Forbindelse med «Frihandelsforeningens» Bestyrelse for at tage under nærmere Overvejelse, om der ikke kunde være Opfordring til at udsætte en Prisopgave om «Gjensidighedsspørgsmaalet». Han havde tænkt sig, at tre af Nationaløkonomisk Forenings Bestyrelse traadte sammen i Udvalg med to af Frihandelsforeningens.

Samtlige disse Forslag vedtoges derpaa, efter at nogle korte Bemærkninger vare udvexlede om den Maade, hvorpaa man havde tænkt at skaffe de fornødne Pengemidler tilveje.

Prof. Frederiksen gav derpaa Ordet til Redaktionssekretær Nathansen, der indledede en Diskussion om Verdenshandelen, dens Omfang og nuværende Stilling.

Indlederen mindede om, at der var nu forløbet 17 Aar

*) Udvalgsmedlemmet Godsejer Joh. Hage var fraværende ved Betænkningens Affattelse.

siden hin Krise, der greb saa mægtigt ind i alle Forhold, og som havde lagt et Tryk paa alle Virksomheder. Der var hengaaet en Del Aar, inden de normale Forhold vare blevne restituerede, og da dette endelig skete, varede det ikke længe før andre Omstændigheder traadte til og tilintetgjorte, hvad der var opnaaet. Først kom Kriserne i England, saa kom Krigen i 1866, og endelig bleve Forholdene atter ganske forrykkede ved den store fransk-tyske Krig. Krigene havde ganske vist altid haft stor Indflydelse paa Handelsforholdene; men Fortidens Krige havde dog en væsentlig forskjellig Karakter fra Nutidens; thi medens hine, om de end vare langvarige, dog kun som oftest vare lokale, var der det Ejendommelige ved Nutidens, at hele den civiliserede Verden kom til at føle dem. Ved Krigene gik der overordenlig mange Kapitaler tabt og en overordenlig Mængde produktive Kræfter bortdroges fra deres Virksomheder. Disse Følger vare blevne følte ved den fransk-tyske Krig i en særdeles høj Grad og endnu mere ved Freden. Følgerne af den store Udbetaling paa 5 Milliarder, der var bleven betinget ved Fredsslutningen kunde ikke udeblive; men det Mærkelige var, at Frankrig var det Land, der hurtigst havde forvundet Følgerne heraf, hvorimod Tyskland fremdeles led under dem. — Taleren fremhævede derpaa, at et Blik paa Verdenshandelen i det Hele vilde vise, at det store Omsving var sket ved Amerikas Opdagelse. De store Opdagelser af ædle Metaller havde haft en meget betydelig Indflydelse, lige som ogsaa Indførelsen af friere Handelsbestemmelser. Men det var dog forbeholdt vort Aarhundrede at bringe Handelen frem til det høje Standpunkt, den nu indtog. Der var i saa Henseende navnlig tre Faktorer, der havde spillet en overordenlig Rolle. For det Første var der Dampskibene. 1 Tons Drægtighed af Dampskib kunde vistnok sættes lig 4 Tons Sejlskib, og det havde derfor sin store Betydning, at der i en længere Aarrække var bygget et meget betydeligt større Antal Dampskibe end Sejlskibe, et Forhold, som havde gjort sig gjældende for alle Handelsflaaders Vedkommende. I Aaret 1860 fandtes der i Evropa 95,246 Skibe med en samlet Drægtighed af 10,800,647 Tons, men 1871 var af det samlede Antal 96,877

(med 12,607,627 Tons Drægtighed) 4,824 Dampskibe og 92,053 Sejlskibe. Halvdelen af hele Englands oversøiske Handelstransport skete nu til Dags ved Dampskibe. Den næste betydelige Faktor var Jærnbanevæsenet. Der var i de senere Aar gjort saa store Fremskridt heri, at det næsten turde siges, at man ikke længer kjendte til Vanskeligheder, at man havde lært at overvinde Alt. Det var ikke alene i de vestlige Stater, at Jærnbanebygningen skred saa rask fremad; det Samme saas ogsaa i de østlige, af hvilke navnlig Rusland i denne Henseende havde gjort betydelige Udvidelser, der stedse fortsattes. Det Samme gjaldt ogsaa Amerika, baade Nordamerika og Sydamerika, hvor man f. Ex. i Peru for Tiden byggede en Jærnbane, der blev ført op til en Højde af kun 1000 Fod under den evige Sne, gennem 27 Tunneler og over 17 Broer. Man var nu kommen saavidt, at man hverken ændsede tekniske eller økonomiske Vanskeligheder ved Baneanlægene. I Tiaaret 1860—70 voxede det evropæiske Banenet til det Dobbelte, nemlig fra 6976,4 til 14,346 Mil. I Amerika fandtes der til samme Tid 14,859 Mil Jærnbane. Den tredje Faktor var Telegraferne. Deres Betydning for Verdenshandelen var ganske overordenlig, og Tilvæksten af nye Ledninger og Stationer var for det sidste Tiaar ganske enorm, ligesom ogsaa Antallet af Depescher var steget flere hundrede Procent og stadig var stærkt stigende. Exempelvis kunde nævnes, at det Store Nordiske Telegrafelskab forrige Aar atter havde haft en Tilvæxt af ca. 16 pCt. paa dets evropæiske og af 34 pCt. paa dets asiatiske Linjer. I Evropa findes der for Tiden 270,000 Kilometer Landlinjer med 700,000 Kilometer Traad (omtrent dobbelt saa stor en Strækning som Afstanden mellem Maanen og Jorden). De undersøiske Kablers Antal er 213 med en Længde af 80,000 Kilometer. Det var en kolossal Tidsbesparelse, der blev indvundet ved Telegrafene; man maatte regne med Aarhundreder, naar man betænkte, at medens man tidligere for at udvekle Brev med Østindien brugte 45 Dage fra England, medens et Telegram med Svar nu kun brugte to Dage, og det Samme gjaldt jo de transatlantiske Forbindelser. Naar der i det store Publikum taltes om Børser, mentes i Almindelighed

Pengebørser. Det store Opsving i Handelen udkrævede Oprettelsen af saadanne Institutioner som Banker. Hos os fandtes der navnlig de almindelige Forretningsbanker; men i Udlandet var der derimod oprettet alle mulige Slags, saasom Byggebanker, Mæglerbanker osv. Oprettelsen af saadanne Institutioner i Tyskland skyldtes for en stor Del de fem Milliarder; men hos os vare Forholdene heldigvis for smaa til at de kunde brede sig for stærkt. Naar Svindelen efter Udbetalingen af de fem Milliarder havde grebet saa stærkt om sig i Tyskland og Østrig, saa skyldtes dette ogsaa for en stor Del den Maade, hvorpaa Pressen var optraadt. Den bekjendte nationaløkonomiske Forfatter Schäffle havde om Pressen i Wien udtalt, at den baade positiv ved at anbefale og negativ ved at undlade at kritisere slette Foretagender havde ladet sig benytte i Svindelens Tjeneste mod en Betaling af 1000—4000 Gylden pr. Linje eller Side, alt eftersom det paagældende Foretagende var mere eller mindre slet. Flere af de mest ansete Blade vare ligefrem i Spekulationens Sold og lode sig til Dels benytte til Agiotageforretning. Ligeledes havde Kulissen stor Skyld. Ved Ordet «Kulisse», der brugtes i Modsætning til «Skranken», betegnede man den Spekulation, der dreves af Jobberne og Børsspekulanter af lavere Rang, den nybagte Millionær og Kokkepigen, der vilde spekulere i Stedet for at sætte sine Penge i Sparekassen. Den saaledes befordrede Svindel havde da tilsidst ført til en Krise; allerede i Fjor Foraar kom det første Brag. Krisen kom voldsomt og pludseligt og havde anrettet store Ødelæggelser. Virkningerne af den følte endnu og der var overalt paa Børserne for Øjeblikket en fuldstændig Deroute. Det viste sig nu, at Virkningerne heraf nu ogsaa vare komne over paa Varemarkedet, hvor Priserne vare i Færd med at dale. Kun i Fødemidler som Korn, Smør o. Lign. var der Fasthed. Det var navnlig de store Kornmarkeder Rusland og Amerika, der i de senere Tider havde aabnet sig. Tidligere havde de mangelfulde Kommunikationsmidler hindret Rusland i at udføre saa meget som det egentlig var i Stand til; thi Rusland vilde i Virkeligheden være i Stand til at udføre overordenlig store Masser. Det var navnlig fra Sortehavslandene, at den russiske

Export kom; dog kom der ogsaa meget fra andre Egne. Efter Rusland kom Østrig-Ungarn, der tidligere havde indtaget en endnu gunstiger Stilling end nu, men ikke havde udholdt Konkurrencen i de senere Aar, da dets Jærnbaneforbindelser endnu ikke vare tilstrækkelige. Et ganske særligt Standpunkt indtog Frankrig, hvor Industrien havde taget et saadant Opsving, at den næsten havde overfløjet Kornproduktionen. Dog havde Frankrig i Fjor været i Stand til at undvære en betydelig Del af sin Kornproduktion; men i Aar havde Forholdene været anderledes. Udenfor Evropa stod Amerika øverst blandt de kornudførende Lande. Derefter kom Kalifornien; ja det var jo næsten blevet til et Ordsprog, at Kalifornien ikke vil blive rigt ved sit Guld men ved sit Korn. Den samlede aarlige Verdensomsætning af Korn kunde anslaaes til at have en omtrentlig Gjennemsnitsværdi af 5 Milliarder Franks. For vort Vedkommende havde det sin Interesse at se, hvor store Beløb der vare indkomne for Kornet. Navnlig for Byg var der indkommet meget betydelige Beløb, og der havde været den Mærkelighed ved denne Export i Aar, at den for Jyllands Vedkommende for en stor Del var gaaet direkte pr. Jærnbane til Tyskland. Iøvrigt havde der for de senere Aars Vedkommende været den Mærkelighed ved vor Export, at vi udførte vort eget Korn og indførte fremmed, navnlig fra Østersøprovinserne, for aller at exportere det i malet Tilstand. Herved indvandt Landet ogsaa en betydelig Del Klid, som navnlig er af Vigtighed for Kvægfodringen. Et andet Fødemiddel, Kjød, var ogsaa endnu i høj Pris, og Taleren berørte ved denne Lejlighed den betydelige Kjødudførsel, som i den senere Tid havde fundet Sted fra Amerika. Med Undtagelse af disse Varer, var der nedadgaende Priser for næsten alle andre Varesorter. Dog vilde han strax fremhæve et Par, for hvilke der fandt ekstraordinære Omstændigheder Sted. Den første var Bomuld, for hvis Vedkommende der i den sidste Tid havde fundet en Stigning Sted paa Grund af det mindre gode Udbytte af den amerikanske Høst. Den anden Varesort, han havde sigtet til, var Kaffe, for hvis Vedkommende der allerede i en længere Aarrække havde været exceptionelle Forhold til Stede. I Aarene 1864 til 1869 var

Prisen paa denne Artikel i jævn Stigen. I 1869 var der vel indtraadt Fald, men i 70erne var Stigningen begyndt igjen og efter en voldsom Maalestok. Afbrydelserne i denne Stigning havde været højest ubetydelige; Kriserne i Wien og Amerika havde vel givet den et lille Knæk, men den havde snart rejst sig igjen. Disse Prisbevægelser i Kaffen havde fremkaldt en omfattende Statistik, som de respektive Forfattere imidlertid havde søgt at læmpe efter deres Ønsker. Den forestaaende Høst i Maj vilde faa en afgjørende Betydning for Kaffens fremtidige Pris. Man ventede en meget betydelig Høst; thi det havde vist sig, at en Kaffeplante ikke behøvede 3 Aar for at give Udbytte, men at 2 Aar forslog. Det store Fald i Kaffeprisen, der var indtraadt i den sidste Tid, daterede sig som bekjendt fra den sidste hollandske Avktion. Det var lige efter denne Avktion blevet paastaet, at Faldet skyldtes visse Spekulanterers Månøvrer, og at det derfor turde ventes, at Prisen atter vilde hæve sig. Et Faktum var det imidlertid, at Kaffen ikke havde rejst sig. Og der var ikke Grund til at vente Andet end en endnu større Nedgang i Fremtiden. Nedgangen havde til Dato siden Februar paa de almindelige Sorter været omtrent 1 Mark. I alle andre Varer var der Fald. Særlig for Sukkerets Vedkommende maatte det vigtige Moment: Røcsukkeret tages i Betragtning. For Jærns, Kuls og Ulds Vedkommende var der exceptionelle Forhold til Stede. Den Prisstigning, der tidligere havde været, og som var et Resultat af Krigen og Arbejdsbevægelsen, var nu blevet afløst af et betydeligt Fald. I alle Instrumentalartikler havde der været stærk Nedgang, og en væsenlig Grund hertil laa i den amerikanske Krise, der havde forhindret de store paatænkte Opkøb i Evropa. Hertil kom de høje Kornpriser: naar alt steg rundt om Konsumenterne, maatte de gjøre Indskrænkning i deres Forbrug, og disse Indskrænkninger vilde da først vende sig mod Luxusforbruget. Kul og Jærn vare i Øjeblikket omtrent 30 pCt., andre Artikler, f. Ex. Uld, nogleogtyve pCt. lavere end til samme Tid i Fjor. Alt laa nu stille paa Varemarkedet; ingen Ordres indkom. I England søgte Arbejdsherrerne at nedsætte Arbejdslønnen med 20 pCt., og selv Macdonald havde tilraadet Arbejderne til at gaa

ind paa denne Nedsættelse. Taleren nærede den Overbevisning, at den tidligere Stigning vilde afløses af et Fald, og at dette Fald maaske vilde blive betydeligt. Ganske vist vilde Priserne næppe gaa saa lavt, som en Tid havde været Tilfældet med Petroleumsprisen, der var gaaet ned til kun lidt over Produktionsomkostningerne; men alligevel var det sandsynligt, at Faldet vilde gaa dybt. Blev Følgen heraf en Krise, saa var det glædeligt, at vi dog vare bedre stillede end i 1857, og at Bankerne langt kraftigere kunde møde den.

Etatsraad, Nationalbankdirektør Levy vilde gjøre nogle Bemærkninger om Bankernes Forsyning med Penge; men han maatte udtrykkelig bede bemærket, at hans Udtalelser om Bankerne i Aften ikke gjaldt Danmark, men kun de udenlandske Forhold. Nathansen havde overdrevet de udenlandske Bankers Evne til at modstaa Rystelser, hvilken Evne N. havde ment nu at være større end før. Hvad de private Banker angik, kunde man aldeles ikke have nogen Forestilling herom, da deres Forhold slet ikke kjendtes, i mange Tilfælde ikke engang af deres egne Bestyrelser; her kunde kun være Tale om de større Seddelbanker. Det maatte da ikke overses, at Forholdene nu vare ganske anderledes end tidligere; Bankernes Forpligtelser vare nu meget større end før; derfor var det ogsaa nødvendigt, at der nu laa en langt større Reserve end før. Alle de mindre Bankers smaa Reserver samledes hos de større. Man kunde ikke tillægge det stor Betydning, om der nu laa en Reserve paa 100,000 Rdl., hvor der før laa 50,000 Rdl.; thi disse 100,000 Rdl. repræsenterede ogsaa de smaa Bankers Reserve og den forøgede Værdi paa Alt; derfor var det nødvendigt, at Bankerne nu havde langt større Reserver. Den preussiske Bank havde for nylig forbausset Verden ved at meddele, at den vilde give 20 pCt. Udbytte; men den havde maaske taget et for dybt Greb i Kassen. Den preussiske Bank havde trods sine vidtomfattende Forretninger saa at sige ingen Aktiekapital; thi denne var kun 20 Mill. Thl. eller kun det Dobbelte af den danske Nationalbanks. Hvad den engelske Bank angik, havde «Economist» indlagt sig megen Ære ved saa utrættelig at føre Ordet for en større Reserve. — Det var sikkert en Vildfarelse,

naar Nathanson satte 1 Ton Dampskib lig 4 Tons Sejskib. Den overordenlige Betydning, Dampskibene havde, gjaldt navnlig kun for de smaa Rejsers Vedkommende, ikke saa meget for de store Rejser. Forholdet mellem Sejskib og Dampskib kunde maaske snarere sættes som 1 til 2, højst 1 til 3 paa lange Ture. Et Dampskib, der fór paa Amerika, kunde vist næppe gjøre mere end 5, højst 6 Rejser om Aaret. Et Sejskib 3. Hvad Jærnbannerne angik, saa havde de ikke absorberet saa meget af den tidligere søværts gaaende Varetransport som Nathanson mente, og en Konkurrence mellem dem og Dampskibene vilde altid være vanskelig, da de ikke kunde arbejde saa billigt som Dampskibene. Nathanson havde ogsaa overdrevet Telegrafernes Betydning. Det kunde næppe siges, at Telegraferne »fremme» Handelsomsætningen, men vel at de understøtte og lette den. Taleren kunde ikke tiltræde Nathansons og særlig ikke den i Falbe Hansens Skrift om Prisstigningen forsvarede Anskuelse om de fem Milliarders Indflydelse paa Markederne. Ganske vist havde der fundet en Likvidation Sted paa saa stort et Beløb; men Mængden af Cirkulationsmidlerne var ikke stegen saa enormt. Rigtignok havde den franske Bank emitteret $1\frac{1}{2}$ Milliard Franks; men Cirkulationen var ikke blevet forøget med dette Beløb. Sagen var, at det saaledes udstedte Papir havde afløst Metallet, og naar dette nu laa paa Kistebunden, var Cirkulationen jo ikke blevet større. Af den franske Regering var det blevet anslaaet, at omtrent 3 à 400 Millioner i Metal havde forladt Frankrig. Maaske var dette vel lavt anslaaet, da meget Metal var gaaet ad privat Vej uden at berøre Toldstatistiken. Det var ganske naturligt, at Sedlerne havde trængt Metal ud af Cirkulationen; thi Banken havde fortrinsvis udstedt smaa Sedler, hvilke jo vare bedst i Stand til at fortrænge Metallet. Nu begyndte det imidlertid atter at vise sig; thi Banken var nu i Færd med at inddrage de smaa Sedler, og saa maatte Mønten jo atter frem. Heri laa der et Bevis for, at Mønten tidligere havde været skjult; thi hvorfra skulde den ellers kunne komme i den private Omsætning, da den ikke udgaves af den franske Bank? Der var ikke noget Forunderligt i, at forholdsvis kun en ringe Del af Milli-

arderne var bleven udbetalt i Metal, da Udbetalingen for den overvejende Del var bleven afgjort ved Overflytning af Værdipapirer fra Frankrig til Tyskland. Da Milliarderne saaledes ikke havde bevirket en Forøgelse af Cirkulationen, kunde Aarsagen til Prisstigningen heller ikke hovedsagelig søges i en formentlig større Cirkulation. Var Mængden af Cirkulationsmidlerne taget til, maatte alle Varer være stegne i Pris og Prisstigningen maatte have været jævn; men denne havde tvært imod været meget forskjellig for de forskjellige Varers Vedkommende. Kolonialvarer vare saaledes ikke stegne i nogen betydelig Grad; derimod havde Prisstigningen været meget stærk for de europæiske Varers Vedkommende, Noget, der imidlertid ikke, som tidligere bemærket, kunde forklares ved nogen Forøgelse af Cirkulationsmidlerne, hvilket ogsaa saas deraf, at Prisstigningen var begyndt i England, hvor Cirkulationen ikke var stegen. Derimod forklaredes Prisstigningen ganske naturligt ved de europæiske Arbejderforhold, af hvilke Kolonialvarerne vare uafhængige. Arbejderforholdene havde drevet Arbejdslønnen i Vejret, og saaledes gjort det muligt for Arbejderne at forbruge mere. Det var ganske naturligt, at Arbejdernes Forbrug steg; men dette havde dog ogsaa sine Skyggesider, hvilke Prof. Drachmann i forrige Møde træffende havde karakteriseret; imidlertid tvivlede Taleren ikke om, at en større Økonomi senere vilde indtræde. Derhos producerede Arbejderne nu mindre end før og de arbejdede ikke saa regelmæssigt som tidligere. Naar der saaledes paa den ene Side forbrugtes mere end før, og Produktionsforholdene paa den anden Side vare blevne vanskeligere, forklaredes Prisstigningen paa det europæiske Varemarked ganske naturligt, uden at der behøvedes at lægges synderlig Vægt paa Milliardbevægelsen.

Bureauchef Falbe Hansen havde med Interesse hørt den foregaaende Talers Udtalelser om, at de af den franske Bank udstedte $1\frac{1}{2}$ Milliard Papirpenge skulde være blevne hengjemte af Befolkningen og saaledes ingen Indflydelse have øvet paa Prisstigningen; men han nærede megen Tvivl om det virkelig havde været Tilfældet; thi i saa Fald vilde ikke saa meget af Krigsskadeerstatningen være bleven udbetalt i Guldfranks.

At de omtalte 1½ Milliarder Fr. Papirpenge, hvis de ikke vare hengjeme, maatte udøve en stor Indflydelse paa Priserne var indlysende, naar man erindrede, at den hele Mængde af Guld i den cirkulerende Verden kun beløb sig til nogleogtyve Milliarder. Desuden havde Udbetalingen af de 5 Milliarder givet Anledning til en storartet Spekulation, og derved bevirket en Stigning i Kurserne. Herved var der fremkommet en nominal Formuesforøgelse, der atter fremkaldte et forøget Forbrug og derigjennem en yderligere Prisstigning og Spekulation, der efterhaanden udbredte sig til flere Varer og til flere Lande. — Levys Bemærkning om, at man maatte bedømme Bankernes Reserve paa en anden Maade end tidligere, var højst interessant og vistnok fuldkommen rigtig; alle de Midler, der tidligere havde henligget i private Kasser, samlede sig nu hos Bankerne som i en Centralkasse; men den Omstændighed, at Folk saaledes nu benyttede Bankerne i større Omfang end tidligere, havde i høj Grad befordret Pengeomløbets Hurlighed og saaledets virket aldeles paa samme Maade som en Forøgelse af Pengenes Masse, fremkaldt en lavere Diskonto, lettet Spekulationen og drevel Priserne op. Levy mente at finde et Argument mod de Anskuelse, der vare fremsatte i Talerens Skrift om Livsfor nødighedernes Fordyrelse, i den Omstændighed, at Prisstigningen ikke havde været ens for alle Varer; men det maatte ikke overses, at der maatte hengaa en vis Tid, inden der kom Ro i Forholdene, inden de stærkt bevægede Priser kunde samle sig om deres Tyngdepunkt, Pengenes Værdi. Det gik med en saadan Begivenhed, der trykkede Pengenes Værdi og hævede Prisernes Niveau, paa samme Maade, som naar man ved at kaste Sten i en Dam hævede Vandfladens Niveau, der da fremkom Bølger, som i stedse større og større, men svagere og svagere Kredse udbredte sig over Vandfladen. Saaledes havde Prisbevægelsens Bølge rejst sig højst paa de Steder, hvor Milliarderne vare kastede ud over Tysklands Marked, derfra udbredte den sig til England, Skandinavien og andre nærliggende Lande, endnu havde Bølgebevægelsens Kredse ikke naaet til Udkanterne, til Asien og Sydamerika, disse Landes Produkter vare derfor ikke stegne; en Undtagelse herfra dannedes

kun af Kaffe og enkelte Kryderier, der vare grebne af den europæiske Spekulation og drevne uforholdsmæssigt i Vejret. Taleren paaviste ved flere Exempler denne Kredsbevægelse i Priserne. Naar nogen Tid var hengaaet vilde der komme Ro, Bølgerne vilde udligne sig til en rolig Flade, paa de europæiske Markeder vilde Priserne synke, paa de oversøiske stige, men det samlede Niveau vilde staa højere end før. Medens det lod sig saaledes godt forklare, hvorfor Priserne ikke vare stagne ens for alle Varer, uagtet Bevægelsen var udgaaet fra Pengene og Krediten, saa forekom det Taleren, at man ikke kunde forklare Fænomenerne, naar man søgte Grunden til Prisstigningen i Arbejderforholdene. Arbejdslønnens Stigen var en Følge af og ikke en Grund til Prisstigningen. Arbejderne kunde ikke ved den blotte Fordring om højere Løn, selv om de nok saa meget støttede deres Fordringer ved Striker, hæve Lønnen; hvis det stod i deres Magt, hvorfor satte de da ikke Lønnen højere op? hvorfor taalte de nu, som Indlederen havde oplyst, en Reduktion af 20 pCt. i Lønnen, uagtet de nu vare langt kraftigere og bedre organiserede end før. Økonomiens Lov om Tilbud og Efterspørgsel var urokkelig som en Naturlov. Noget helt Andet var det, at Arbejderne kunde paavirke de Betingelser, hvorunder Loven virkede, kunde formindske Tilbudet og Produktionen ved at arbejde mindre. Det var derfor kun ved at fremkalde en forkortet Arbejdstid, at Arbejderbevægelsen og Strikerne havde bidraget til Prisstigningen. — Spurgtes der om Udsigterne for den nærmeste Fremtid, saa vare disse mørke. Den almindelige Konjunktur paa Markedet blev mattere og mattere, alt eftersom Reaktionen i Prisernes Bølgebevægelse indtraadte; medens Pengenes Værdi i Slutningen af forrige Aar stod paa det laveste Punkt og her i Landet fremviste en Synken af 24 pCt. mod det tidligere Niveau, havde den ultimo Marts allerede hævet sig 2 à 3 pCt. Men heri laa der ikke nogen Fare for en Krise, men kun for nogen Tids Slaphed i Forretningen. Faren for en Krise laa derimod deri, at der i flere Retninger var en Overspekulation til Stede. I visse Henseender lignede Forholdene vel Forholdene i 1857; men uagtet det var sandsynligt, at man vilde faa meget van-

skelige Forhold, var det dog ikke rimeligt, at vi vilde rammes i nogen særlig høj Grad. Forholdene vare her meget solide, vi havde anvendt de gode Aar ikke som i 1857 til at sætte store Kapitaler fast i Bygninger og til Luxus, men for største Delen anvendt dem fornuftigt; vort Agerbrug var gaaet stærkt frem og navnlig havde vort Mejeri taget et Opsving, der maa-ske var ukjendt i Agerbrugets Annaler.

Postinspektør Petersen forklarede Prisstigningen ikke ved Milliardbevægelsen men ved det større Forbrug og de vanskeligere Produktionsforhold, særlig ved Stigningen i Arbejds-lønnen.

Falbe Hansen replicerede til P. Det store Forbrug var ganske vist en medvirkende Aarsag til Prisstigningen; men Aarsagen til det større Forbrug var den ved Spekulationen og Milliarderne fremkaldte nominelle Forøgelse af Folks Formue.

Levy kunde i det Væsenlige tiltræde de Udtalelser, der i Aften vare komne fra Falbe Hansen; men det forekom ham dog, at Falbe Hansen noget undervurderede Betydningen af Nedgangen i Arbejdstiden. Selv om Arbejdsdagen kun var blevet forkortet med 1 à 2 Timer, saa var dette dog forholdsvis meget betydeligt. Arbejdstiden forkortedes end ydermere derved, at Arbejderne nu forlangte længere Tid til deres Maaltider. Derhos havde Arbejderen faaet Uro i sit Sind, og naar han kom sammen med sine Kammerater, diskuterede han Forholdene paa en Maade, der kun kunde avle Misfornøjelse. Alt dette vanskeliggjorde Produktionen. Falbe Hansen havde Ret i, at Udmøntningen ikke havde været større; men en Del af de Penge, der vare gaaede til Tyskland, vare blevne tagne af den franske Banks Beholdning, ikke af Cirkulationen. I den senere Tid var den franske Banks Beholdning dog atter steget, endog med ca. 10 Mill. L. St. siden Nytaar. Grunden hertil var Frankrigs nærværende forbavsende Evne til at inddrage For-dringer fra Udlandet. At der ikke er gaaet saa meget Guld til Tyskland, som almindelig antoges, saas ogsaa deraf, at det fremdeles er meget vanskeligt at faa Guld fra Tyskland; men det vilde ganske vist ikke have været saa vanskeligt, hvis der var gaaet store Masser hertil. Kun den Omstændighed, at den

franske Bank ikke var forpligtet til at indløse sine Sedler, havde gjort den det muligt at udstede saa mange. Men paa den anden Side var det Tvangskursen, der bevægede Folk til at lægge Guldet paa Kistebunden, og især i de Lande, der tidligere havde lidt under forringede Papirspenge, havde Tvangskursen denne Virkning.

Professor Frederiksen hævdede i Modsætning til Levy, at den franske Banks forøgede Seddeludstedelse for en stor Del havde været ensbetydende med en Forøgelse af Betalemidlerne. At Guldet skulde være blevet lagt paa Kistebunden, ansaa Taleren for utroligt. Det hed sig rigtignok tidligere, at Fransk-mændene kun vilde have Guld; men nu havde det vist sig, at de havde lært at benytte Papiret. Milliardbevægelsen havde ligeledes haft stor Betydning for Prisstigningen. Den Masse Vexler, den havde fremkaldt, var omtrent det Samme som en Udvidelse af Betalemidlerne. Ligeledes havde den stærke Spekulation spillet en stor Rolle. Næsten ved hver Krig kunde man paavise noget Lignende som det, der var indtraadt efter den fransk-tyske Krig. Den orientalske Krig havde saaledes en vigtig Andel i Krisen i 1857. Levy kunde ikke søge en Støtte for sin Anskuelse i den Omstændighed, at Kolonialvarerne ikke vare stegne saa stærkt; thi Prisstigningen maatte nødvendigvis komme sidst til dem. Da Prisstigningen var almindelig, kunde den ikke forklares ved at henvise til Arbejderforholdene; thi en almindelig Prisstigning var fuldstændig umulig, hvis man ikke antog, at Cirkulationsmidlerne vare blevne forøgede, eller — hvad der i Grunden var det Samme — at de cirkulerede hurtigere. Det Mærkelige ved den nuværende Bevægelse var, at Kreditforholdene ikke vare blevne berørte. Mærkelig nok var Diskontoen lav. Dette indeholdt en Trøst; thi man havde aldrig set en Krise med saa lave Diskontosatser og saa gode Pengemarkeder som de nuværende. Naar Levy med en vis Tilfredshed saa, at Frankrig nu begyndte at inddrage sine smaa Sedler, saa fandt Taleren tvært imod denne Foranstaltning uheldig og befrygtede, at den vilde gjøre Forholdene vanskeligere. Han havde ligesom de foregaaende Talere Fortrøstning til de danske Forhold, men maatte dog beklage, at det store

Pengeinstitut (Nationalbanken), der havde en saa overvejende Betydning for os, ikke vilde kunne gribe kraftigt ind, hvis en Krise skulde komme. Kom Krisen, vilde vi sandsynligvis blive nødte til at gjøre, hvad man havde gjort i England: at suspendere Bankakten (Levy: Det er der sørget for!). Ja det vidste Taleren meget vel; men han kunde rigtignok ikke anse Bestemmelsen herom for fyldestgjørende.

Levy bemærkede om den franske Banks Metalbeholdning, at denne før Krigen havde været meget betydelig, men under denne var svundet ind til omtrent det Halve. At Guldet atter begyndte at vise sig i Frankrig, laa ganske simpelt deri, at Seddelmængden formindskedes. Naar det erindredes, at de oversøiske Guldtilførsler aarlig beløb omtrent 20 Mill. L. St., var der ikke noget Overraskende i, at Guldbeholdningerne i Tyskland beløb 40 Mill. L. St.; det var jo kun to Aars Guldtilførsel. At Pengemarkederne nu vare rigelige, forklaredes ganske naturligt ved den grundige Mistillid, der herskede paa Fondsmarkederne, hvilken afholdt Folk fra at inlade sig paa Fondsforretninger. Heri laa Grunden til, at Bankernes Beholdninger nu vare ret tilfredsstillende. Til Frederiksen bemærkede Taleren, at han ikke mindedes, at Nationalbanken i mange Aar i Terminstiden ikke havde været i Stand til at møde Pengebegjæret; ingen Vexel var i lange Tider bleven tilbagevist paa Grund af manglende Midler. Dette vidnede dog om, at Bankbestemmelserne vare ret heldige. Det var godt, at Folk vidste, at det ikke var saa let at bryde Bankbestemmelserne; derved lærte de at stole paa sig selv, hvilket i alle Forhold var den naturlige Hjælp. (Hør! Hør!)

Professor Scharling søgte ogsaa Grunden til de sidste Aars Prisstigning i den store Udstedelse af ufunderede Banknoter i Frankrig, og han maatte ligesom Frederiksen anse det for utænkeligt, at Folk havde lagt $1\frac{1}{2}$ Milliard paa Kistebunden. Levy havde herimod indvendt, at hvis Prisstigningen skrev sig fra en Forøgelse af Cirkulationsmidlerne, maatte den have været jævn og omfattet alle Varer i samme Grad, medens det Modsatte nu som bekjendt var Tilfældet. Dette Ræsonnement vilde være rigtigt, hvis Alles Kjøbeevne var steget i samme Grad;

men dette var jo paa ingen Maade Tilfældet: Nogles Kjøbeevne var stegen, medens Andres var falden, og heraf fulgte med Nødvendighed, at Prisstigningen maatte være forskjellig, eftersom Varerne fortrinsvis efterspurgtes af dem, hvis Evne var stegen, eller af dem, hvis Evne ikke var stegen. At Prisstigningen skyldtes en Forøgelse af Cirkulationsmidlerne, saas jo ogsaa deraf, at nu da den franske Bank formindskede sin Seddelcirkulation, begyndte Priserne ogsaa at dale. Men Priserne vilde næppe gaa tilbage til deres tidligere lave Punkt; thi det var ikke rimeligt, at den franske Bank vilde formindske sin Seddelemmission i en tilsvarende Grad, nu da den havde set, hvor stor en Mængde Sedler den kunde udstede.

Derpaa sluttede Mødet. Formanden meddelte, at det næste Møde vil blive afholdt Torsdagen d. 10 September, og Diskussionsemnet vil da være: Hvorledes anvendes et eventuelt Overskud paa det danske Statsbudget hensigtsmæssigst?